

2. Крисанова Т. А. Особливості перекладу англійських економічних термінів в умовах безеквівалентності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2010. Вип. 14. С. 371–374.
3. Махінова М. В. Особливості перекладу економічних термінів. URL: http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Pedagogica/52157.doc.htm (дата звернення: 26.03.22).
4. Ткачук Т. І. Лексичні прийоми перекладу економічної терміносистеми URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/16.10.2015/1/1.3.pdf> (дата звернення: 27.03.22).
5. Тимошук Н. М. Переклад англійських економічних термінів українською мовою. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Філологічні науки : зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва. Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2018. Вип. XV. С. 108–115.
6. Циганюк В. М. Особливості перекладу англійських економічних текстів українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 16. 2021. С. 208–213.
7. Воскобойник В. І. Особливості дієслівної префіксації в сучасній англомовній економічній терміносистемі. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика: колективна монографія (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Полтава, 14 травня 2020 року) / за наук. ред. Н. Сизоненко. К. : Ліра-К, 2020. С. 19–27.*
8. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навчальний посібник. К. : Юніверс, 2003. 280 с.
9. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2011. 559 с.

УДК 81'42:316.75:81'25

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.28>

ПЕРЕКЛАДАЦЬКЕ ВІДТВОРЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ МОДАЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ТЕКСТІВ МЕДІАДИСКУРСУ

TRANSLATIONAL REPRODUCTION OF MODALITY AS A MEANS OF REALIZATION OF IDEOLOGICAL COMPONENT OF THE MEDIA DISCOURSE TEXTS

Гізер К.О.,

*orcid.org/0000-0002-6112-837X**аспірант кафедри англійської філології і перекладу імені професора І.В. Корунця
Київського національного лінгвістичного університету*

У статті представлено перекладознавчий аналіз відтворення граматичної категорії модальності текстів медіадискурсу, представлених у вигляді публіцистичних статей опініативного та інформативного жанрів, з позицій критичного дискурс-аналізу. Актуальність дослідження зумовлена тим, що вивчення трансляторних проблем при перекладі ідеологічно навантажених текстів з залученням методологічного апарату критичного дискурс-аналізу значно поширює можливості для розвитку сучасного українського перекладознавства, адже дозволяє проведення об'єктивної оцінки повноти та адекватності (від)творення ідеологічної складової тексту оригіналу для іншомовного реципієнта. Основою перекладознавчого аналізу відтворення категорії модальності як одного з ключових аспектів реалізації ідеологічної складової текстів є методологія критичного дискурс-аналізу – дисципліни, безпосередньо спрямованої на висвітлення особливостей імплементації ідеологій в процесі дискурсотворення. Ціллю дослідження є вивчення проблематики трансляторного відтворення модальності ідеологічно навантажених текстів як ключового засобу реалізації ідеологічної складової. Проведений аналіз продемонстрував, що адекватна передача модальності у перекладі з огляду на ідеологічну специфіку тексту має велике значення, оскільки саме модальність повідомлення відіграє значну роль у формуванні ідеологотвірних ставлень (*attitudes*) та переконань (*beliefs*) у реципієнта через можливість розкриття авторського ставлення до описуваних у тексті оригіналу явищ. Перекладознавчий аналіз виявив, що будь-які зміни в модальності висловлень, з яких складається корпус тексту перекладу, можуть призвести до некоректного сприйняття інформації реципієнтами. Через таку вразливість зазначеної категорії вважаємо, що максимально точно відтворення засобів експресії модальності, яке здебільшого досягається репродуктивними способами та прийомами перекладу, є найбільш доцільним для застосування під час перекладу ідеологічно навантажених текстів інформативного та опініативного жанрів публіцистики.

Ключові слова: переклад, критичний дискурс-аналіз, ідеологічна складова тексту, медіадискурс, граматична категорія модальності.

The article is focused on the translational study of the reproduction of the grammatical category of modality of media discourse texts, presented in the form of journalistic articles of the descriptive and informative genres, from the standpoint

of critical discourse analysis. The relevance of the study is due to the fact that the study of translational problems during translation of ideologically charged texts with the involvement of the methodological apparatus of critical discourse analysis significantly expands opportunities for modern Ukrainian translation studies, as it allows an objective assessment of completeness and adequacy of (re)production of ideological constituency of the source text for a foreign recipient. The basis of translation analysis of the reproduction of the category of modality as one of the key aspects of the ideological realization of texts is the methodology of critical discourse analysis - a discipline directly aimed at highlighting the implementation of ideologies in the process of discourse formation. The aim of the study is to research the issue of translational reproduction of the modality of ideologically loaded texts as a key means of implementing the ideological component. The analysis showed that adequate reproduction of modality in translation given the ideological specifics of the text is important, because the modality of the message plays a significant role in shaping ideological attitudes and beliefs in the recipient through the disclosing of the author's attitude to the phenomena described in the text. Translation analysis demonstrates that any changes in the modality of the statements that make up the body of the translated text can lead to incorrect perception of information by recipients. Due to this vulnerability of the category, we argue that the most accurate reproduction of the means of expression of modality, which is mostly achieved by reproductive means and methods of translation, is most appropriate for use while translating ideologically charged texts of informative and descriptive genres of journalism.

Key words: translation, critical discourse analysis, ideological component of a text, media discourse, grammatical category of modality.

Постановка проблеми. Як і будь-яка дисципліна, перекладознавство продовжує свій розвиток та пропонує нові підходи до вивчення трансляторних явищ. У фокусі нашої уваги перебуває ідеологічний поворот [1; 2, с. 132], який є логічним продовженням лінгвістичного та культурного поворотів [3, с. 127] попередніх десятиліть. Загалом, ідеологічний поворот стосується нового/оновленого акценту на ідеологічному значенні акту перекладу; більш конкретно, це стосується зміненої перспективи сприйняття перекладу як засобу ідеологічного опору.

(Від)творення ідеології в дискурсі передбачає формування певних ставлень та поглядів у суспільстві на ту чи іншу соціально-політичну значущу подію або процес. З позицій теоретиків та практиків критичного-дискурс аналізу, саме тексти медіадискурсу вербально унаочнюють процеси (від)творення ідеологічної складової як на структурно-тематичному, так і на формально-граматичному рівнях.

Дослідження проблем перекладу текстів медіадискурсу, як ідеологічно вмотивованих, з позицій критичного дискурс-аналізу (далі – КДА) позначає новий напрям у розвитку сучасного українського перекладознавства та підкреслює ефективність застосування нового методологічного інструментарію для досягнення максимально об'єктивної оцінки відтворення ідеологічної складової в перекладі текстів, що входять до того чи іншого дискурсу. Водночас критичний дискурс-аналіз дозволяє перекладачеві максимально об'єктивно виокремити ключові ідеологічно формувальні одиниці тексту/дискурсу, ідентифікація яких уможливить адекватність вибору тієї перекладацької стратегії, що гарантує коректне відтворення ідеологічного впливу оригіналу в умовах іншокультурної аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки наше дослідження спрямоване на

вивчення відтворення ідеологічної складової саме в межах дискурсивних практик, уважаємо за необхідне розширити межі перекладознавчого аналізу з рівня тексту до рівня дискурсу, що значно вплине на характер його використання, адже потребуватиме вивчення як дискурсивних, так і соціальних та когнітивних структур [4], кожна з яких так чи інакше буде залучена в процес реалізації ідеології, що досліджується. Отже, акцент перекладознавчого аналізу зміщується з вивчення збігу/розбіжностей текстових характеристик вихідного тексту (далі – ВТ) і тексту перекладу (далі – ПТ) на дослідження саме дискурсивних особливостей функціонування текстів масмедіа. Такий підхід передбачає певну адаптацію методологічного інструментарію під час перекладознавчого аналізу, що вказує на необхідність залучення методики дискурсивного аналізу.

Ідеологічна складова як елемент дискурсивної практики має низку специфічних особливостей: соціокогнітивна природа аналізованої складової вказує на її значущість щодо когнітивних процесів комунікантів; значення, що складають концептуальне поле обох членів опозиції *ми/вони* є також культурно- та соціальнозумовленими; її реалізація в тексті відбувається не стільки на рівні мови, як-то на рівні мовлення, що передбачає її наявність як на рівні висловлювання, так і на рівні тексту та навіть цілої групи текстів, що складають певний дискурс (у нашому випадку – медійний). Усі зазначені характеристики повністю відповідають компетенції такої дисципліни, як **критичний дискурс-аналіз** (далі – КДА) [5, с. 138]. Підхід, який був розвинутий на принципах критичної лінгвістики [6], вважається самостійною гілкою дискурсивного аналізу, розробленого в 1970-х роках в університеті Східної Англії.

Теорія дискурс-аналізу, запропонована Теуном Ван Дейком, складає основу КДА. Т. Ван Дейк [7, 17-26] робить особливий акцент саме на

викритті ідеологічної природи дискурсу, адже «ідеології є типово, якщо не виключно, вираженими та відтвореними в дискурсі й комунікації, включаючи невербальні семіотичні повідомлення, такі, як зображення, фотографії та відео» [8, с. 128]. Його підхід до аналізу ідеологій містить у собі три компоненти: соціальний аналіз, когнітивний аналіз та дискурс-аналіз [8, с. 30]. Тоді як соціальний аналіз передбачає вивчення загальних соціальних структур (контекст), дискурс-аналіз здебільшого розглядає текстові елементи (синтаксис, лексику, локальну семантику, топіки, схематичні структури та ін.). У цьому сенсі підхід Т. Ван Дейка залучає два традиційні для дослідників медіа методи: інтерпретативний аналіз (текстуальний) та аналіз соціальної традиції (контекстуальний) в межах одного аналітичного підходу для дослідження медіадискурсу. Вважаємо доцільним відзначити ще й те, що підхід Т. Ван Дейка до КДА значно відрізняється від інших підходів залученням когнітивного аналізу. Для перекладознавчого ж аналізу найбільш цікавою виявляється саме специфіка проведення дискурс-аналізу текстових елементів оригіналу та перекладу.

Відповідно до Т. Ван Дейка, саме соціокогніція – соціальна та особистісна когніція – виступає медіатором між суспільством та дискурсом. Він визначає соціальну когніцію як «систему ментальних репрезентантів та процесів у когніції членів певної групи» [8, с. 18]. У цьому сенсі для Т. Ван Дейка «ідеології <...> є загальними, абстрактними ментальними структурами, що організують <...> соціально узгоджені ставлення до будь-чого» [8, с. 18]. Ідеології у такий спосіб «непрямо впливають на персональну когніцію членів певної групи» в процесі усвідомлення дискурсу поряд із іншими діями та взаємодіями [8, с. 19]. Такі ментальні репрезентанти індивідів під час соціальних дій та взаємодій Т. Ван Дейк називає «моделями». На його думку, «моделі контролюють те, як люди діють, говорять або пишуть, або як вони розуміють соціальні практики інших людей» [8, с. 2]. Критично важливим тут є те, що відповідно до Т. Ван Дейка, ментальні репрезентанти «часто реалізуються разом з дихотомією *ми/вони* (*Us vs Them*) (ця опозиція може також бути представлена як *свій/чужий* у східноєвропейських студіях), де представники однієї групи будуть, здебільшого, представляти себе або свою групу в позитивних тонах, тоді як представників іншої групи – в негативних» [8, с. 22]. Аналіз реалізації цієї дихотомії в дискурсивній практиці дозволяє виявити наявність та особливості

функціонування центральних, ядерних для цього дискурсу концептів. Характер текстів, досліджуваних у рамках нашого дослідження, показує, що реалізація дихотомії *ми/вони* відбувається саме завдяки залученню концептів на позначення українства, які, втілюють відповідні ідеології українського патріотизму та антипатріотизму в текстах медійного дискурсу.

КДА може залучати значний арсенал методів аналізу, що дозволяє сформувати більш детальну картину ситуації, що описується в тексті, та надає можливість більш прозорого вивчення реалізації ідеології в дискурсах. Об'єкт нашого дослідження зумовлює використання методів аналізу КДА, спрямованих безпосередньо на розкриття наявності, функціонування та особливостей інтенсифікації ключових для ідеологічного впливу концептів, які здебільшого представлені саме в дихотомії *ми/вони*. Практика попередніх досліджень видатних представників КДА [8; 9; 10; 11] зумовила релевантність для нашого дослідження зокрема й аналізу категорії модальності, що відтворюється у відповідних дискурсивних структурах.

Модальність є саме тим лінгвістичним ресурсом, що має надзвичайний потенціал для кодування певних суджень у канву тексту. Ідеологія, зі свого боку, теж може вважатися модальною системою, тож і вербалізація основних її репрезентантів (дихотомія *ми/вони*) буде відбуватися за допомогою засобів вираження модальності. Модальність, як її визначав Н. Фейрклаф [12, с. 126], це «категорична переконаність творця дискурсу в правдивості висловлюваного» [12, с. 129] та «позначає авторське судження щодо правдоподібності описуваного» [13, с. 201]. Інакше кажучи, модальність – це авторський коментар про ідеаторну частину клаузи; експлікація ж коментарю відбувається на рівні граматики. Модальність є одним із основних засобів клаузи для вираження авторської позиції.

У праці *Language and Power* [14, с. 97] Н. Фейрклаф трактує модальність як «те, що визначає значущість автора» та виокремлює два виміри модальності. Перший – *відносна модальність* – позначає ступінь значущості одного учасника комунікації щодо інших. Другий – *експресивна модальність* – позначає значущість авторської думки з позицій правдивості або вірогідності репрезентованої реальності. Останнє – це модальність авторської оцінки «правди» [12, с. 158]. Н. Фейрклаф стверджує, що модальність виражається за допомогою модальних дієслів або дієприслівників та граматичних конструкцій. Як приклад, дослідник наводить наступне речення: «your library books

age overdue», де дієслово «age» є простою формою дієслова теперішнього часу. Учений стверджує, що в наведеному прикладі можна спостерігати граничну точку експресивної модальності, оскільки в ній втілено категоричну переконаність автора щодо правдивості твердження; така ж ситуація і з негативними пропозиціями: «your library books are not overdue», де реалізується категорична переконаність автора в правдивості заперечення. Альтернативні варіанти з використанням модальних дієслів знаходяться між цих двох категоричних точок: «your library books must/may be overdue». Проміжні ж варіанти будуть представлені у вигляді дієприслівників: «your library books are probably overdue». Тож можемо впевнено говорити про те, що до парадигми засобів вираження модальності належать не тільки модальні дієслова [11, с. 38].

Модальність є саме тим лінгвістичним ресурсом, що має надзвичайний потенціал для кодування певних суджень у канву тексту. Ідеологія, і собі, може вважатися модальною системою. Модальність, як її визначав Н. Фейрклаф, це «категорична переконаність творця дискурсу в правдивості висловлюваного», що «позначає авторське судження щодо правдоподібності описуваного» [11, с. 42-43]. Інакше кажучи, модальність – це авторський коментар про ідеаторну частину висловлення, де експлікація коментарю відбувається на рівні граматики. Модальність є одним з основних аспектів висловлення для вираження авторської позиції.

Дослідження категорії модальності в аналізованих текстах демонструє, яким саме чином автор за допомогою засобів модальності може інтенсифікувати реалізацію опозиції *ми/вони*, додати нових значень у найменування її агентів, а також внести ідеологічно вмотивовану імпліцитну інформацію задля ідеологічного маніпулювання думкою реципієнта. Ступінь збереження модальності оригінального тексту в перекладі позначається на адекватності сприйняття повідомлення реципієнтом, а тому також вважається досить важливим аспектом нашого дослідження.

Мета наукової розвідки полягає у з'ясуванні проблематики перекладацького відтворення категорії модальності з огляду на збереження ідеологічної складової тексту оригіналу в межах медіадискурсу.

Виклад основного матеріалу. Для перекладознавчого аналізу відтворення модальності на засадах КДА безперечно яскравим прикладом є розбір статті-листа авторства полковника Збройних сил Великобританії Глена Гранта, британського військового експерта, що працював

в Україні з 2010 року та майже постійно перебував у країні з початку російської військової агресії в 2014 році, написану для українського англomовного видання *The Kyiv Post* з деякими його доповненнями, зробленими для публікації в *Цензор.НЕТ*. Згодом цей текст було передано особисто президенту України Петру Порошенку:

ВТ	ПТ
“How Ukraine can build an army to beat Putin” [15]	«Як українцям побудувати армію, здатну перемогти Путіна» [16].

У заголовку статті-оригіналу спостерігаємо авторське судження як експерта в галузі військової справи, що висловлюється за допомогою експресивної модальності. Автор вводить до тексту назви обох учасників конфлікту, чим окреслює основних агентів ідеологічної дихотомії *ми/вони*. Відповідно до Глена Гранта, саме *Ukraine*-Україна знаходиться в позиції захисту, що передбачає необхідність виконання нею певних дій для захисту свого населення і відповідає ідеологічній опозиції *наших/своїх*. *Путін*, натомість, представляє сторону агресора як очільник країни-окупанта та постає представником ідеологічного опонента – *вони*. Авторська експресивна модальність виражається за допомогою модального дієслова *can*, яке вказує на авторське переконання в тому, що *ми* здатні виконати необхідні дії, але за умови дотримання певних умов, про що говорить форма висловлення у вигляді риторичного питання *How to ...*. Категорія модальності також реалізується за допомогою інфінітивної конструкції складного додатку *to build an army to beat*, що можемо вважати умовним скороченням конструкції *an army in order to beat*, яку інтерпретуємо як вказівку на те, що основною метою автор ставить саме перемогу над армією опонента. Використання двох модальних конструкцій у межах одного висловлення засвідчує граничну впевненість автора у своїй правоті, а також у здатності представника *своїї* сторони виконати необхідні кроки для захисту від *них*.

У перекладі спостерігаємо зміну схеми побудови модальності – перекладач вдається до елімінації дієслова *can*, що призводить до зміни модальності висловлення, адже опускається імпліцитна вказівка на те, що *ми* здатні виконати необхідні дії за умови дотримання певних умов. Натомість, у перекладі використовується інфінітив, що свідчить про граничну експресивну модальність, а саме – повне переконання автора у *наших* здібностях. Модальна конструкція складного додатку оригіналу замінюється модальним

дієсловом *здатну* в перекладі, що інтерпретуємо як зміну авторської інтенції про перемогу саме над російською армією, на побудову власної армії, яка не буде поступатися агресору. Зміна модальності у перекладі назви більш чітко спостерігається при порівнянні з буквальним перекладом, який ми надаємо з метою детальнішої ілюстрації трансляторної ситуації.

ВТ	ПТ
“How Ukraine can build an army to beat Putin” [15]	«Як Україна може побудувати армію, щоб побити Путіна» [16].

Переклад сприймається як заголовок до інструкції щодо формування армії, яка не поступатиметься російській. Дослівний же переклад інтерпретується як опис кроків, що уможливають формування армії для завдання поразки армії країни-агресора. Тож, говоримо про те, що у перекладі, наданому виданням *Цензор.НЕТ*, простежується певне редукування «агресивності» повідомлення, що вважаємо зміною модальності макропропозиції вихідного тексту.

Розглянемо відтворення авторської риторики з позицій модальності в перекладі наступної макропропозиції:

ВТ	ПТ
“ <i>Putin must destroy Ukraine as it exists now. To leave it intact is to destroy himself and his ambitions. He must win because of his war crimes: the mass graves, the torture in Donbas and Crimea, and the MH17 shootdown. All will put him firmly into The Hague as a war criminal. He must win because Ukraine is flourishing as a nation and it shows him as a failure. He must win because the truth will destroy him and Russia</i> ” [15]	«Путін мусить знищити Україну в тому вигляді, в якому вона існує зараз. Залишити її недоторканою - означає знищення його амбіцій та його особисто. Він мусить виграти війну також через свої військові злочини: масові поховання, тортури на Донбасі і в Криму та збиття літака рейсу МН-17. Все це може стати для нього як військового злочинця прямим шляхом до Гааги. Він мусить виграти , тому що Україна розквітає як нація, і це виставляє його невдахою. Він мусить здобути перемогу , тому що правда знищить його і Росію» [16].

У першому абзаці тексту оригіналу спостерігаємо чітке формування ідеологічної дихотомії *ми/вони* у вигляді опозиції *Україна/Путін*. Автор виносить інформацію про ідеологічного опонента

їх – Путіна на перші позиції у висловленнях та комбінує її, з використанням модального дієслова *must*, з лексемами на позначення військових дій, а саме – *destroy* та *win*. Модальна схема *Putin must destroy/win* рефреном простежується кризь увесь пасаж та повторюється упродовж усього тексту статті. З іншого боку, інформація про представників *нас – Україну* виносить у кінець висловлень та комбінується з дієсловами теперішнього часу у простих та герундіальних формах (*Ukraine exists, is flourishing, shows*), що вказує на граничну експресивну модальність автора щодо стану та дій України. Автор також вводить у текст пропозиції і третього агента, якого можна умовно позначити як *truth about war crimes*, опис та дії якого перебувають на медіальній та фінальній позиціях макропропозиції у вигляді згадки про воєнні злочини з боку російського режиму (*war crimes, the mass graves, the torture in Donbas and Crimea, the MH17 shootdown*) та їхні наслідки (*will put him firmly into The Hague, will destroy him and Russia*). Таким чином, можемо простежити наявність як експресивної модальності на позначення авторського ставлення до кожного з агентів пропозиції *Путін-Україна-правда про воєнні злочини*, так і відносної модальності, що позначає ступінь значущості кожного з агентів пропозиції один для одного: *Putin must destroy/win Ukraine – the truth will destroy Putin – Ukraine exists/shows/is flourishing*, що цілком відповідає ментальному сценарію, утвореному автором у тексті статті.

У перекладі спостерігаємо дотримання усіх зазначених факторів: лексика на позначення агентів ментального сценарію та їх дій повністю збережена завдяки використанню словникових відповідників; збереження модальних конструкцій та тематичних патернів також не створили для перекладача труднощів. Певна зміна модальності відбувається лише у медіальній позиції пропозиції на позначення дій агента *truth about war crimes*: гранична експресивна модальність оригіналу *will put him into the Hague* замінюється в перекладі на більш невпевнену конструкцію *може стати шляхом до Гааги*. Тож, знову говоримо про певне «пом’якшення» авторської риторики в перекладі.

Слідування репродуктивній стратегії під час перекладу основного корпусу статті демонструє високий рівень збереження модальності оригіналу, про що свідчать переклади наступних висловлень з яскраво вираженою модальністю:

ВТ	ПТ
“ <i>There may be no alternative politically to accepting Minsk, but it must be seen for what it is; a stratagem to keep the Ukraine army tied down and focused on one point</i> ” [15]	«В політичному плані альтернативи Мінську може і не бути, але його потрібно сприймати як те, чим він є насправді - військовою хитрістю, спрямованою на утримання Збройних Сил України в одному місці » [16].
“ <i>They must dominate the night, redesign the command systems, communications and artillery to become super quick at responding accurately when the enemy attacks</i> ” [15].	«Вони мають домінувати вночі, переробити системи управління, зв’язку та артилерії так, щоб миттєво та влучно відповідати на ворожі атаки » [16].
“ <i>General orders should state that after every Russian attack there is to be a strong counter attack at the point of battle or elsewhere on the front. The enemy is the same all over, so defense cannot be geographically limited by law. New ground should be taken and a new forward positions made</i> ” [15].	«В загальних наказах має йтися про те, що кожна російська атака має зустрічатися потужною контратакою у місці нападу чи в іншому місці на лінії фронту. Ворог скрізь один і той самий, тому немає закону, який би обмежував захист географічно. Захоплюйте нові території і створюйте нові передові позиції » [16].

Можемо відзначити, що загальна схематика модальності тексту оригіналу була збережена, окремі моменти зазнають деяких зміни (модальні конструкції *should be* відтворюються дієслівними конструкціями імперативу), втім, ці зміни не виходять за межі допустимих змін значень, а тому можемо впевнено говорити про адекватність продемонстрованого перекладу.

Таким чином, перекладознавчий аналіз засобів експресії модальності для утворення ідеологічного компоненту українського патріотизму у статті-листі авторства полковника Глена Гранта засвідчив, що саме категорія модальності може виявитися одним з найбільш ідеологічно навантажених компонентів тексту, чим повноцінне та точне відтворення є облігаторним для досягнення адекватності перекладу.

У аналізованому перекладі спостерігаємо певну зміну модальності повідомлення, що призводить до незначного «пом’якшення» риторики автора, і відповідно, до певного викривлення ідеологічного компоненту дискурсивної практики, а також до ідеологічних девіацій під час споживання дискурсу реципієнтами його перекладу. Втім, основний смисловий та прагматичний ком-

поненти тексту було максимально відтворено завдяки залученню репродуктивних способів та прийомів перекладу, що підтверджує досягнення адекватності перекладу.

Перекладознавчий аналіз наступної статті з позицій відтворення модальності при реалізації ідеологічного компоненту в перекладі, демонструє дещо інший підхід до передачі авторського ставлення до описуваних подій. Статтю та її переклад англійською було опубліковано українським інформаційним агентством *Уніан*:

ВТ	ПТ
«Проект "Промінь": СБУ повідомила про підготовку Медведчуком мережі російського впливу в Україні» [17].	“Project Promin: SBU exposes Medvedchuk's plot to set up Russian influence network in Ukraine” [18].

У назві статті оригіналу повідомляється про результати розслідування Службою безпеки України діяльності проросійського депутата Віктора Медведчука в Україні. Головні агенти ідеологічного компоненту подаються експліцитно – представниками елементу ідеологічної дихотомії *ми* є Служба безпеки України, в опозиції до українського патріотизму знаходиться Віктор Медведчук як представник українського антипатріотичного – російського – впливу. Модальність пропозиції оригіналу виражена певною мірою нейтрально – дія представлена повідомленням про частину результатів досудового розслідування СБУ. Жодних інтенсифікаторів модальності пропозиції не виявлено. Натомість, у перекладі бачимо використання дієслова з негативним конотативним значенням *exposes* (*викривати*), що на пряму засвідчує факт інтерпретації перекладачем авторського ставлення як негативного. Тобто, говоримо про те, що у перекладі спостерігається інтенсифікація модальності повідомлення.

Певну компенсацію зміни модальності на вираження негативного ставлення автора до дій представника ідеології антипатріотизму в перекладі бачимо у першому абзаці статті:

ВТ	ПТ
«Віктор Медведчук причетний до підготовки проекту під назвою «Промінь», що мав послужити цілям Росії в її гібридній війні проти України» [17].	“Viktor Medvedchuk was allegedly involved in preparing the Promin project, supposed to serve Russia's goals in its hybrid war against Ukraine” [18].

У тексті оригіналу спостерігаємо граничне вираження експресивної модальності у вигляді стверджувального висловлення активного стану, що демонструє повну впевненість автора повідом-

лення у правдивості наданої інформації. Зважаючи на те, що СБУ є державним органом безпеки, подібна впевненість не може бути необгрунтованою. У перекладі ж спостерігаємо використання пасивного стану (*was involved*), що може засвідчувати той факт, що представник ідеологічної опозиції є не активним виконувачем антиукраїнської політики, а лише долучений до її виконання. Цей ефект посилюється уживанням прислівника *allegedly* (*напевно*), що підтверджує авторську невизначеність щодо поданої інформації. Подібна експресія невпевненості у вигляді пасивного стану та прислівника зі значенням невпевненості у комбінації з посиланням на Службу безпеки України може імпліцитно позначати слабку позицію останньої, недостовірність її інформації та неспроможність як органу державної безпеки.

Зміну модальності оригінального тексту в перекладі спостерігаємо й у решті статті, що висвітлюється наступними прикладами перекладу висловлень з яскраво вираженою модальністю:

ВТ	ПТ
«На перший погляд йдеться про створення організації, котра буде тісно опікуватися українцями, що йдуть працювати та навчатися за кордон, до РФ. Налагоджувати співпрацю і обмін людськими ресурсами між нашими країнами» [17].	“At first glance, it's about creating an organization that would closely patronize Ukrainians going to work and study abroad – in the Russian Federation – and establish cooperation and human resource exchange between the two countries” [18].
«А вже через механізм цього проекту «Промінь» збирати персональні дані українців, вербувати їх, впливати на внутрішню політику нашої держави, поширюючи через них пропаганду РФ», – пояснив Баканов» [17].	“The mechanism of the Promin project would allow "stocking up on personal data of Ukrainians, recruiting them, and influencing the internal policy of our state, spreading Russian propaganda with their help," said Bakanov” [18].

Таким чином, аналіз перекладу статті «Проект "Промінь": СБУ повідомила про підготовку Медведчуком мережі російського впливу в Україні» з позицій відтворення ідеології українського патріотизму показав, що зміни у модальності оригінального ідеологічно навантаженого тексту в перекладі мають досить чуттєвий характер, особливо коли модальні конструкції спрямовані

на прояв авторського ставлення до дій ключових представників ідеологічної дихотомії *ми/вони*. Зміна характеру поданої СБУ інформації зі стверджувальної на вірогідну має негативний прагматичний вплив на процес рецесії дискурсу статті читачами, а тому призводить до девіацій у ідеологічному сприйнятті ключового для українського патріотизму агента – СБУ та українського уряду в цілому, що вважаємо недоцільним з погляду адекватності перекладу.

Висновки. Таким чином, дослідження модальності в аналізованих текстах демонструє, яким саме чином автор за допомогою засобів модальності може інтенсифікувати реалізацію опозиції *ми/вони*, додати нових значень на позначення її агентів, а також внести ідеологічно вмотивовану імпліцитну інформацію задля ідеологічного маніпулювання думкою реципієнта. Елімінація висловлювання з відносною модальністю пояснюється особливостями виду перекладу, який передбачає дещо вільне поводження перекладача-редактора зі структурою тексту перекладу.

Адекватне відтворення модальності у перекладі з огляду на ідеологічну природу тексту оригіналу є одним із найважливіших завдань для перекладача. Оскільки ідеології в дискурсі формуються завдяки ставленням (*attitudes*) та переконаннями (*beliefs*) учасників дискурсу, ставлення автора до описуваних ним подій та його оцінка учасників ідеологічної дихотомії *ми/вони* в перекладі має зберігатися незмінною, тобто має облігаторний статус.

Перекладознавчий аналіз засвідчив, що будь-які зміни в площині модальності ідеологічно навантаженого тексту можуть призвести до некоректного, редукованого сприйняття інформації оригіналу реципієнтами та утворення у них некоректних *ставлень* та *переконань* про ключових представників ідеологічної дихотомії *ми/вони*, що свідчить про трансляторний провал – неадекватність перекладу.

Перспективним на наш погляд вбачається подальша інкорпорація напрацювань в галузі перекладознавства, представлених вченими-апологетами ідеологічного повороту, до української перекладознавчої традиції, що, в свою чергу, передбачає поглиблене вивчення особливостей перекладу ідеологічно навантажених текстів різних дискурсів з позицій збереження ідеологічної їх складової з акцентом на використання засад критичного дискурс-аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. González C. The turn in Translation Studies I : monography. Barcelona : Universitat Autònoma de Barcelona, 2014. URL: http://ddd.uab.cat/pub/tfg/2015/tfg_25420/MARTINEZ_GONZALEZ_CARLA_1303847_TFGTI14-15.pdf

2. Leung M. W.-K. The ideological turn in translation studies. *Translation Studies at the Interface of Disciplines* / In J. F. Duarte, A. A. Rosa, & T. Seruya (Eds.). Amsterdam/Philadelphiac: John Benjamins. P. 129-144. URL: doi:10.1075/btl.68.12leu
3. Bassnett S. The Translation Turn in Cultural Studies. *Constructing Cultures : Essays on Literary Translation* / In S. Bassnett & A. Lefevere (Eds.). Clevedon : Multilingual Matters, 1998. P. 123-140.
4. Van Dijk T. A. Ideology. London: Sage, 1998.
5. Van Dijk T. A. The theory and practice of Critical Discourse Analysis. *Applied Linguistics*. 1998. Vol. 19 (1). P. 136-151.
6. Hodge R., Kress G. Language as Ideology (2nd ed.). London & New York : Routledge, 1993.
7. Van Dijk T. A. Discourse analysis as ideology analysis. *Language and Peace* / In C. Schäffner & A. L. Wenden (Eds.). Aldershot : Dartmouth Publishing, 1995. P. 17-33.
8. Van Dijk T. A. Principles of Critical Discourse Analysis. *Critical Discourse Analysis* / In M. Toolan (Ed.). Vol. II. London : Routledge, 2002. P. 104-141.
9. Wodak R., & Meyer M. Methods of Critical Discourse Analysis. London : SAGE Publications, 2001.
10. Fairclough N. Critical Discourse Analysis. London : Longman, 1995.
11. Fairclough N. Media Discourse. London : Edward Arnold, 1995.
12. Fairclough N. Political discourse in the media: an analytical framework. *Approaches to Media Discourse* / In A. Bell and P. Garrett (Eds.). Oxford : Blackwell, 1998. P. 142-162.
13. Fairclough N. Language and Power (3rd ed.). London : Routledge, 2014.
14. Van Leeuwen T. Genre and field in critical discourse analysis: a synopsis. *Discourse and Society*. 1993. Vol. 4(2). P. 193-223.
15. Glen Grant: How Ukraine can build an army to beat Putin. *Kyiv Post*. URL: <https://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/glen-grant-ukraine-can-build-army-beat-putin.html>
16. Як українцям побудувати армію, здатну перемогти Путіна. *ЦЕНЗОР.НЕТ*. URL: https://censor.net/ru/resonance/3048160/yak_ukrantsyam_robuduvati_armyu_zdatnu_peremogti_putna
17. Проект «Промінь»: СБН повідомила про підготовку Медведчуком мережі російського впливу в Україні. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/society/proect-promin-sbu-povidomila-pro-pidgotovku-medvedchukom-merezhi-rosiyskogo-vplivu-v-ukrajini-novini-ukrajini-11416483.html>
18. Project Promin: SBU exposes Medvedchuk's plot to set up Russian influence network in Ukraine. *UNIAN*. URL: <https://www.unian.info/politics/project-promin-sbu-exposes-medvedchuk-s-plot-to-set-up-russian-influence-network-in-ukraine-11416537.html>

УДК 811.111 : 81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.29>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ КОМЕРЦІЙНИХ ПРОПОЗИЦІЙ ТА ЗАМОВЛЕНЬ

STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH COMMERCIAL OFFERS AND ORDERS

Дмитрошкін Д.Е.,

orcid.org/0000-0002-1900-754x

старший викладач кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету

Купчишина Ю.А.,

orcid.org/0000-0002-9618-6107

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету

У статті досліджено загальні особливості офіційно-ділового стилю. Опорними характеристиками офіційно-ділового стилю слід вважати: точність, конкретність, однозначність, використання термінів, лексичних конструкцій та кліше. Проаналізовано англійськомовні комерційні пропозиції та замовлення у структурно-семантичному аспекті, з'ясовано специфіку таких документів, а також розкрито прагматичні інтенції у перекладі. Актуальність наукової